

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์พะยูนในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรัง ประเมินมูลค่าความเต็มใจจ่ายของนักท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์พะยูน ด้วยวิธีสมมติเหตุการณ์ให้ประเมินค่า รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่ายของนักท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์พะยูน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยอายุระหว่าง 15 - 60 ปี ที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดตรัง ปี พ.ศ. 2548 ทั้งสิ้น 600 ตัวอย่าง โดยแบ่งประเภทการเก็บตัวอย่างออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 เก็บตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ในการเดินทาง ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่เดินทางมาเที่ยวทะเล 300 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เดินทางมาเที่ยวทะเล 300 ตัวอย่าง ประเภทที่ 2 เก็บตัวอย่างตามจำนวนเงินเริ่มต้นในการสอบถามมูลค่าความเต็มใจจ่าย ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ถูกเสนอจำนวนเงินเริ่มต้น 100 500 1,000 และ 3,000 บาท โดยเก็บตัวอย่างในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ 150 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 600 ตัวอย่าง

ผลการสำรวจข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในวัยเริ่มทำงานและวัยเรียน มีอายุเฉลี่ยประมาณ 29 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ สถานภาพโสด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000 - 9,999 บาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดตรังมาก่อน โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างเดินทางมาท่องเที่ยวแบบมาเช้า - เย็นกลับ และมีเพียงส่วนน้อยที่ตั้งใจมาเที่ยวทะเลและตั้งใจมาชมพะยูนด้วย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบมาก่อนว่าในจังหวัดตรังมีกิจกรรมการนำชมพะยูนทางเรือและทางอากาศ ในส่วนของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพะยูนและทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับสูง อาจเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพะยูน และส่วนใหญ่ยังทราบว่าในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรัง เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพะยูน แต่มี

เพียงส่วนน้อยที่เคยเห็นพะยูนตัวจริงในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรัง

ผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการอนุรักษ์พะยูน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ได้จัดตั้งโครงการศึกษาทดลองรูปแบบการจัดการเพื่ออนุรักษ์พะยูนและระบบนิเวศที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของพะยูนในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา และพื้นที่ใกล้เคียงขึ้น หรือที่เรียกกันว่า “บ้านพะยูน” แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรังมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาให้ความสำคัญกับการกำหนดเขตแนวอนุรักษ์พะยูนหรือเขตบ้านพะยูนในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรัง การห้ามเครื่องมือประมงบางประเภท เช่น อวนลอย อวนรุน อวนลาก เป็นต้น ทำการประมงในบริเวณแหล่งหญ้าทะเลและแหล่งอาศัยของพะยูน และการกำหนดความเร็วของเรือท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งหญ้าทะเลและแหล่งที่อยู่อาศัยของพะยูนตามลำดับ โดยให้ความสำคัญกับการนำเรือออกไปชมพะยูนในจุดที่พะยูนเข้ามากินอาหารเป็นประจำเป็นอันดับสุดท้าย

ผลการสำรวจความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูน พบว่า เมื่อผู้สัมภาษณ์เสนอจำนวนเงินเริ่มต้นเพิ่มสูงขึ้น โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะตอบรับจำนวนเงินเริ่มต้นนั้นๆ มีแนวโน้มลดลง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีบริจาคทุนทรัพย์ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ต้องการอนุรักษ์พะยูนไว้ให้ลูกหลานได้เห็นในอนาคต แต่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ยินดีบริจาคทุนทรัพย์ให้เหตุผลว่า รัฐบาลควรจ่ายเงินสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับพะยูนทั้งหมด

การประเมินมูลค่าความเต็มใจจ่ายและปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่าย โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกแบบสองทางเลือก พบว่า ค่าความเต็มใจจ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์พะยูนในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรัง เท่ากับ 883 บาทต่อคนต่อปี โดยมีช่วงของค่าความเต็มใจจ่ายเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 757 - 1,009 บาทต่อคนต่อปี และมูลค่าความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูนในบริเวณอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง จังหวัดตรัง ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด เท่ากับ 454,645,221 บาทต่อปี โดยมีช่วงของมูลค่าความเต็มใจจ่ายรวมอยู่ระหว่าง 389,769,459 - 519,520,983 บาทต่อปี

ปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่าย ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพะยูน (n_inf) และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (d_income) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความเต็มใจจ่ายมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเที่ยว (t_where) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความเต็มใจจ่ายมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ส่วนจำนวนเงินเริ่มต้น (bid) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับความเต็มใจจ่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % และสถานภาพสมรส (d_status) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับความเต็มใจจ่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90 %

การศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเห็นพะยูนตัวจริงมาก่อน แต่ส่วนใหญ่ก็ยินดีบริจาคทุนทรัพย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะไม่เคยเห็นพะยูนมาก่อน แต่พวกเขาก็มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์พะยูน อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพะยูน ดังนั้นมูลค่าความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูนของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเห็นพะยูนตัวจริงมาก่อน จึงเป็นมูลค่าที่เกิดจากการไม่ได้ใช้ (non-use value) กล่าวคือ แม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพะยูนหรือเคยพบเห็นพะยูนมาก่อนแต่พวกเขาก็ต้องการให้พะยูนคงอยู่ต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร่วมบริจาคทุนทรัพย์เพราะต้องการอนุรักษ์พะยูนไว้ให้ลูกหลานได้เห็นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์พะยูน

1. ควรพิจารณาเพิ่มงบประมาณในการบริหารจัดการการอนุรักษ์พะยูน ในปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติฯ ได้จัดตั้งโครงการ “บ้านพะยูน” เพื่อกำหนดแนวเขตอนุรักษ์พะยูน โดยมีงบประมาณตลอด 3 ปี (พ.ศ. 2547 - 2549) 2,900,000 บาท และเมื่อเทียบกับมูลค่าของพะยูนที่ได้จากประเมินความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูน ซึ่งมีมูลค่าถึง 454,645,221 บาทต่อปี จะเห็นได้ว่างบประมาณที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมได้รับมีค่าน้อยมาก โดยมูลค่าที่ประเมินได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของมูลค่าการอนุรักษ์พะยูนที่ประเมินจากความรู้สึกรัก ห่วงเห่น และตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพะยูนของนักท่องเที่ยวเท่านั้น และเมื่อพิจารณาผลการสำรวจความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์พะยูน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์

แหล่งหญ้าทะเลและการกำหนดเขตแนวอนุรักษ์พะยูนในบริเวณที่อยู่อาศัยของพะยูนมากเป็นอันดับต้นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ในการพิจารณางบประมาณเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์พะยูนในรูปแบบต่างๆ ทั้งการอนุรักษ์ตัวพะยูนโดยการกำหนดเขตแนวอนุรักษ์และการอนุรักษ์หญ้าทะเล รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการพิจารณาเพิ่มงบประมาณในส่วนการอนุรักษ์พะยูนให้เพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้การบริหารจัดการการอนุรักษ์พะยูนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพะยูน จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูน พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพะยูนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่าย ถ้าหากกลุ่มตัวอย่างเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพะยูน โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างยินดีบริจาคทุนทรัพย์จะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งการยินดีบริจาคทุนทรัพย์เป็นการสะท้อนถึงความตระหนักของกลุ่มตัวอย่างต่อการอนุรักษ์พะยูน ดังนั้นถ้าหากมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพะยูนแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ประชาชนมีความตระหนักถึงความสำคัญการอนุรักษ์พะยูน รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น และจากการสำรวจข้อมูลความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูนครั้งนี้ พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งที่ไม่ยินดีบริจาคทุนทรัพย์โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลควรจ่ายเงินสนับสนุนโครงการทั้งหมด ซึ่งเป็นการสะท้อนว่ายังมีประชาชนบางกลุ่มที่มีความเข้าใจหรือมีความเชื่อว่ารัฐบาลควรเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการอนุรักษ์พะยูนรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ทั้งหมด ดังนั้นรัฐบาลควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อทำความเข้าใจให้ประชาชนเห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องของทุกคนในการช่วยกันดูแลรักษา ไม่ใช่เป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาลหรือหน่วยราชการใดหน่วยราชการหนึ่งเท่านั้น

3. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์โครงการ “บ้านพะยูน” เนื่องจากในการสำรวจการรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ “บ้านพะยูน” พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ทราบว่าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมมีการจัดตั้งโครงการดังกล่าวขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการดำเนินการของโครงการในระยะเวลาที่เหลือ ผู้รับผิดชอบโครงการควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปรวมถึงนักท่องเที่ยวได้รับทราบเกี่ยวกับการดำเนินโครงการดังกล่าวมากขึ้น เพื่อจะทำให้ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวสามารถช่วยกันดูแลรักษาพะยูนในบริเวณที่กำหนดเป็นแนวเขตอนุรักษ์ได้ และเมื่อมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับพะยูนหรือการอนุรักษ์พะยูนเพิ่มขึ้นจะทำให้ประชาชนมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพะยูนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมการนำชมพะยูน

1. ควรจัดระเบียบการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม จากการสำรวจความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการนำชมพะยูนทางเรือ พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนกว่าครึ่งที่มีความเป็นห่วงถึงสถานภาพและความเป็นอยู่ของพะยูน หลังจากที่มีคนพยายามเข้าไปให้ความสนใจกับมันมากขึ้น เนื่องด้วยอุปนิสัยของพะยูนเองที่ค่อนข้างจะตื่นกลัวกับคนและสิ่งรบกวนจากภายนอก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเกิดคำถามว่าการชมพะยูนจะเป็นการเข้าไปทำลายวิถีชีวิตของพวกมันหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า จังหวัดตรังจึงควรมีมาตรการหรือการจัดระเบียบการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงอนุรักษ์ในบริเวณแหล่งที่อยู่อาศัยของพะยูน เนื่องจากหลังจากเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์ (tsunami) สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง เริ่มซบเซา ฉะนั้นการหากิจกรรมใหม่มากระตุ้นการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ทางภาครัฐควรมีการศึกษาและหาแนวทางจัดระเบียบการท่องเที่ยวประเภทนี้ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ เช่น ควรมีการวางมาตรการในการควบคุมจำนวนเรือที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าไปชมพะยูนในจุดต่างๆ ที่มีนกอพยพหรือหาอาหารอยู่ ควรจัดตารางเวลาการเข้าชมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของมัน และควรกำหนดความเร็วเรือที่เดินเรือผ่านในบริเวณที่พะยูนอาศัยอยู่ เป็นต้น เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อพะยูนในระยะยาว

2. ควรจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเล จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่าย พบว่า วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเที่ยว เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจจ่ายเพื่อการอนุรักษ์พะยูน ถ้ากลุ่มตัวอย่างเดินทางมาเที่ยวทะเล โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างยินดีบริจาคทุนทรัพย์จะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งการยินดีบริจาคทุนทรัพย์เป็นการสะท้อนถึงความตระหนักของกลุ่มตัวอย่างต่อการอนุรักษ์พะยูน ดังนั้นในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเล ควรเพิ่มระยะเวลาการท่องเที่ยวในทะเลมากขึ้น หรือเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทะเลหรือชายหาดมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ใกล้ชิดและสัมผัสกับทะเลและทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอื่นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรเหล่านั้นมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. การศึกษาค้างครั้งนี้ผู้วิจัยพบการเกิด strategic bias เนื่องจากมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ยินดีบริจาคทุนทรัพย์โดยไม่เหตุผลว่าไม่ต้องจ่ายเงินจริง ซึ่งถือว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าวตอบมูลค่าความ

เต็มใจจ่ายไม่ตรงกับมูลค่าความเต็มใจจ่ายที่แท้จริง โดยมูลค่าความเต็มใจจ่ายที่พวกเขาตอบอาจจะมากกว่ามูลค่าที่แท้จริงของพวกเขาเอง เพื่อหวังผลทางศีลธรรม หรือพวกเขาอาจตอบมูลค่าความเต็มใจจ่ายน้อยกว่ามูลค่าที่แท้จริง เพราะกลัวว่าต้องเสียเงินจริง ซึ่งเรียกว่ากลุ่มนี้ว่า free rider ฉะนั้นถ้านำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์หามูลค่าความเต็มใจจ่ายจะทำให้ค่าความเต็มใจจ่ายที่ได้มากกว่าหรือน้อยกว่ามูลค่าความเต็มใจจ่ายรวมที่แท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงตัดข้อมูลในส่วนดังกล่าวออกไปก่อนการวิเคราะห์มูลค่าความเต็มใจจ่าย ซึ่งพบว่าหลังจากการตัดข้อมูลในส่วนดังกล่าวออกไปแล้ว แบบจำลองดังกล่าวมีความเหมาะสมมากกว่า ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป หากผู้ทำวิจัยพบอดีตดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอว่าควรตัดข้อมูลในส่วนที่คาดว่าจะข้อมูลที่เกิดอคติดังกล่าวออกไปก่อนการวิเคราะห์มูลค่าความเต็มใจจ่าย เพื่อให้การคำนวณมูลค่าความเต็มใจจ่ายใกล้เคียงกับมูลค่าที่แท้จริงมากที่สุด

2. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยไม่พบ starting point bias เนื่องจากผู้วิจัยกำหนดจำนวนเงินเริ่มต้นที่แตกต่างกัน 4 ค่า ผลการศึกษาสัดส่วนการตอบสนองต่อค่าความเต็มใจจ่าย พบว่า สัดส่วนการตอบสนองต่อค่าความเต็มใจจ่าย มีแนวโน้มลดลง เมื่อผู้สัมภาษณ์เสนอจำนวนเงินเริ่มต้นเพิ่มสูงขึ้น และในการหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าความเต็มใจจ่ายกับจำนวนเงินเริ่มต้น พบว่า จำนวนเงินเริ่มต้นมีความสัมพันธ์กับค่าความเต็มใจจ่าย และมีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางลบ ซึ่งหมายความว่า ถ้าผู้สัมภาษณ์เสนอจำนวนเงินเริ่มต้นเพิ่มสูงขึ้น โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างยินดีบริจาคทุนทรัพย์จะลดลง ดังนั้นในการใช้ CVM จึงควรกำหนดจำนวนเงินเริ่มต้นหลาย ๆ ค่าที่แตกต่างกัน โดยการเก็บแบบสัมภาษณ์ควรกระจายสัดส่วนการเก็บข้อมูลในแต่ละค่าของจำนวนเงินเริ่มต้นอย่างละครึ่งๆ กัน เพื่อป้องกันการกระจุยตัวของค่าความเต็มใจจ่าย เพื่อให้การคำนวณค่าความเต็มใจจ่ายใกล้เคียงกับมูลค่าที่แท้จริงมากที่สุด ซึ่งจะช่วยลดการเกิด starting point bias เพราะการใช้จำนวนเงินเริ่มต้นค่าเดียวอาจทำให้มูลค่าความเต็มใจจ่ายสูงเกินไปถ้าเสนอจำนวนเงินเริ่มต้นสูง ในขณะที่เดียวกันถ้าเสนอจำนวนเงินเริ่มต้นต่ำจะทำให้มูลค่าความเต็มใจจ่ายต่ำกว่าความเป็นจริง

3. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยไม่พบ interviewer bias เนื่องจากในการหาความสัมพันธ์ระหว่างความเต็มใจจ่ายกับวิธีการสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็นการสัมภาษณ์เป็น 2 แบบ คือ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ฟังคำบรรยายผู้สัมภาษณ์ และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์อ่านคำบรรยายด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์พบว่า วิธีการสัมภาษณ์ไม่มีอิทธิพลกับความเต็มใจจ่าย ซึ่งหมายความว่าผู้สัมภาษณ์ไม่มีอิทธิพลต่อการตอบของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ฉะนั้นในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ควรทำตามขั้นตอนในการสัมภาษณ์อย่างเคร่งครัด จะช่วยลดการเกิด interviewer bias และในขั้นตอนการ

สร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ ควรมีการทดสอบแบบสัมภาษณ์หลายๆ ครั้ง ก่อนลงมือสำรวจข้อมูลจริง เพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เนื่องจากหัวใจสำคัญของการศึกษาโดยใช้ CVM คือ แบบสัมภาษณ์ รวมไปถึงสื่อที่ใช้ประกอบในการอธิบายที่สามารถสื่อสารให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เปิดเผยมูลค่าความเต็มใจจ่ายได้ตรงกับมูลค่าที่แท้จริงมากที่สุด

4. ควรมีการทดสอบการวิเคราะห์ความเต็มใจจ่าย โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยอื่นๆ ที่มีลักษณะการกระจายของค่าความคลาดเคลื่อนที่แตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติก ซึ่งมีลักษณะการกระจายของค่าความคลาดเคลื่อนเป็นแบบโลจิสติกเพียงวิธีเดียว แต่ในปัจจุบันยังมีการวิเคราะห์ความถดถอยอื่นที่มีลักษณะการกระจายของค่าความคลาดเคลื่อนที่แตกต่างออกไป ดังนั้นในการศึกษาขั้นต่อไปผู้ศึกษาอาจพิจารณาเลือกใช้การวิเคราะห์ความถดถอยที่มีลักษณะการกระจายตัวของค่าคลาดเคลื่อนที่ไม่ใช่แบบโลจิสติก เพื่อทดสอบความแตกต่างของมูลค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละวิธี และเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุด